

Process of membership in the European Union

Anna Sčensná

Abstract

When on 9. May 1950 on the war was heard collapse of mixed European continent speech then French Foreign Minister Robert Schuman, who called for the connection of the coal and steel, nobody knew that the team will lay the foundations of today's European Union. The contemporary world, the European Union is perceived as an entity sui generis. It is a legal phenomenon that is unprecedented. There is a classic international organization, yet it is not even stand. It represents so supranational organization, whose essence lies in the fact that the Member States give up their sovereignty in those areas on which they were previously entitled only they decide in favor of a whole and at the same time committed themselves to respecting the decisions taken on the position of the whole. One of the features supranational organizations is the fact that it is always open to the enlargement process and this character is also focused our contribution. Namely the conditions of entry of third countries into the European Union and the accession process with emphasis on the provision of primary law, Art. 49 of the Treaty on European Union. The paper on a practical level point out the overall progress of the accession process of the Slovak Republic to the European Union, whose beginnings we find even in the times of the former Czech and Slovak Federal Republic. Although the first diplomatic contacts with the Community, the Czech Republic and Slovakia managed to continue even in the period after the Velvet Revolution, the changes that postretli common state of Czechs and Slovaks, however, had a negative impact on the process of membership and completion of the accession process was successfully terminated in relation to autonomous Slovak Republic and Czech Republic in May 2004 in the so-called, „major enlargement“ of the European Union.

Key words

The European Union, membership in the European Union, the Association Agreement, screening, negotiation process, ratification

ACM Computing Classification System

Applied computing, Law, social and behavioral science, Law

Úvod

Slovenská republika sa o členstvo v Spoločenstvách a neskôr v Európskej únii usilovala už v časoch Českej a Slovenskej federatívnej republiky. V roku 1989, bezprostredne po zamatovej revolúcii, nadviazala Česk á a Slovenská federatívna republika diplomatické vzťahy so Spoločenstvami. Dohodu o pridružení podpísala v roku 1991, no nakoľko došlo k jej rozdeleniu na samostatnú Slovenskú republiku a Českú republiku, nikdy nevstúpila do platnosti. Obidve republiky preto museli začať prístupový proces jednotlivo. Slovenská

republika podpísala Dohodu o pridružení 4. októbra 1993. Následne začal proces náročných rokovaní a plnenia podmienok, ktorý si vyžadoval nemalé úsilie zo strany Slovenskej republiky. Nestabilnosť inštitúcií a nepriaznivá politická situácia na pôde Slovenskej republiky mali za následok, že Slovenská republika nebola zaradená do prvej skupiny kandidátskych krajín, s ktorými sa predvstupové rokovania začali už na luxemburskom summite Európskej rady. Napriek trnistej ceste sprevádzanej mnohými rokovaniami sa napokon 1. mája 2004 podarilo Slovenskej republike stať jedným z členských štátov Európskej únie. Od tejto chvíle je Slovenská republika vnímaná ako súčasť medzinárodne uznaného spoločenstva, ktoré v celosvetovom meradle nemá obdoby, je oprávnená využívať výhody a je povinná plniť povinnosti, ktoré z tohto členstva vyplývajú.

1 Členstvo v Európskej únii

Európska integrácia bola už od začiatku svojho jestvovania politickým a ekonomickým procesom, ktorý je otvorený pre všetky európske krajiny ochotné podpísať zmluvy a prevziať právny poriadok Spoločenstiev a neskôr Európskej únie.

V zmysle Lisabonskej zmluvy sa členstvo v Európskej únii vymedzuje ako vzájomný vzťah medzi dvoma právnymi subjektmi, t.j. medzinárodnou organizáciou na jednej strane a štátom na strane druhej. Nato, aby sa štát mohol o členstvo v Európskej únii uchádzať a aby mohol byť proces vzniku členstva úspešne zakončený je potrebné, aby v zmysle ustanovení zmlúv spĺňal viaceré materiálne, právne a procesné predpoklady. Zmluva o Európskej únii (ďalej len „ZEÚ“) v čl. 49 právo uchádzať sa o členstvo v Európskej únii poskytuje každému európskemu štátu v prípade splnenia predpokladov, no zároveň neposkytuje žiaden nárok na prístupenie a to ani v tom prípade, ak štát požadované predpoklady spĺňa. De facto si Európska únia vytvorila pomerne rozsiahly priestor na zváženie pri rozhodovaní o vstupe krajín, obdobne ako aj jej členské štáty, ktorých súhlas pri ratifikácii zmluvy o pristúpení, je taktiež jednou z podmienok vzniku členstva. (Tichý, 2011, str. 66)

Síce sme sa zmienili o tom, že štát, ktorý sa chce o členstvo v Európskej únii uchádzať, musí disponovať určitými podmienkami spôsobilosti pre podanie žiadosti, no bližšie sa im budeme venovať v tejto časti príspevku.

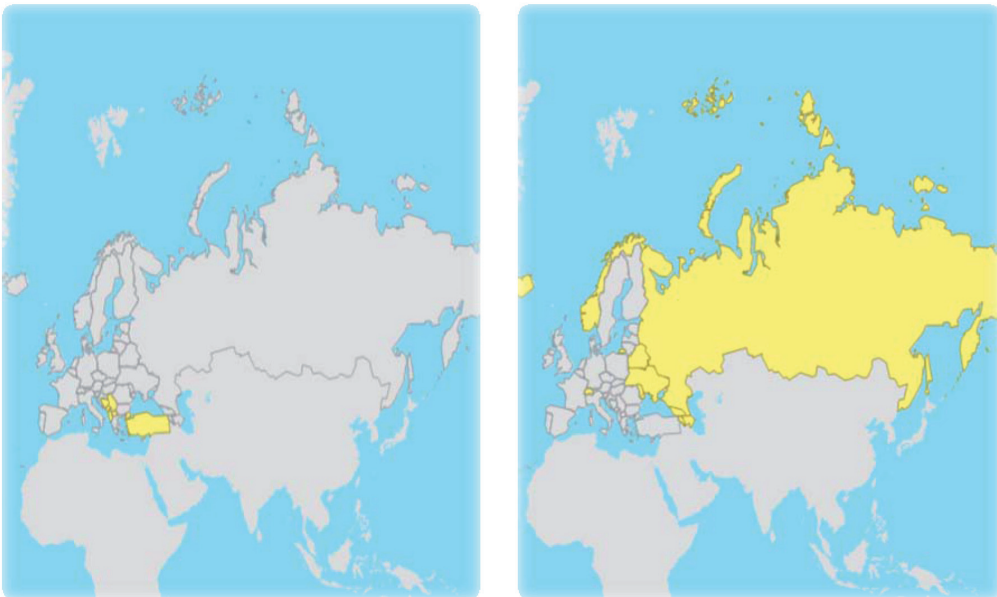
a) Kandidujúci štát musí byť európsky štát

Hlavným predpokladom pre prístupenie štátu do kolosu zvaného Európska únie je splnenie geografickej podmienky. Oku pozorného čitateľa iste neušlo, že v zmysle čl. 49 ZEÚ je na podanie žiadosti o vznik členstva oprávnený každý európsky štát. Takýto spôsob vymedzenia oprávneného subjektu v sebe zahŕňa dve podmienky:

- Jednou z nich je, že žiadateľom musí byť štát v zmysle medzinárodného práva verejného a nie medzinárodná organizácia alebo únia štátov.
- Druhou podmienkou je, že štát musí byť európsky. Obsahovo vymedziť tento pojem je v dôsledku absencie presného vymedzenia hraníc Európskej únie pomerne obtiažne, no vo všeobecnosti spĺňa túto geografickú podmienku tá krajina, ktorej aspoň časť územia prináleží svetadielu Európa. Vytýčenie presnej deliacej línie medzi krajinami, ktoré sú európske a ktoré nie sú európske, nie je len záležitosťou geografického charakteru. Je potrebné brať na zreteľ aj kultúrne a historické aspekty možného členstva v Európskej únii. Ako príklad nám môže slúžiť Turecko, ktorého územie patrí do sve-

tadielu Ázia, no i napriek tomu nadobudlo status kandidátskej krajiny. Na svojich oficiálnych stránkach zverejňuje Európska únia zoznam svojich členských krajín¹, ktoré splnili podmienky a získali status oficiálneho člena Európskej únie a s tým spojené práva a povinnosti, zoznam kandidátskych krajín², s ktorými sa už začali prístupové rokovania a taktiež zoznam potenciálnych kandidátskych krajín³, ktoré síce prejavili záujem stať sa členom Európskej únie, ale prístupové rokovania s nimi ešte neprebiehajú. Okrem týchto skupín krajín rozoznáva Európska únia aj skupinu tzv. „ďalších krajín Európy“⁴, ktoré nie sú zaradené ani do jednej z predošlých skupín, ale sú európskymi krajinami. Zoznam európskych krajín, ktoré nie sú členskými krajinami Európskej únie je znázornený na nasledovnom obrázku (obrázok 1).

Obrázok 1: Európske krajiny, ktoré nie sú členskými štátmi Európskej únie

Kandidátske krajiny a potenciálni kandidáti

tzv. ďalšie krajiny Európy

Zdroj: Member states of the EU, 2015

Geografické vymedzenie potenciálnych členských krajín sa dopĺňa, ako už bolo spomenuté vyššie, kultúrными a historickými aspektmi a práve v tejto časti sa javí silný politický charakter rozhodovania členských štátov o prijatí ďalšej prístupujúcej krajiny. Ak by nastal prípad, že niektorá z členských krajín nesúhlasí s prijatím nového člena, nedošlo

¹ Stav platný k 01.10.2015. Členská krajina EÚ – Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Chorvátsko, Írsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Švédsko, Taliansko

² Kandidátska krajina EÚ – Albánsko, Bývalá Juhoslovenská republika, Čierna Hora, Macedónsko, Srbsko, Turecko

³ Potenciálna kandidátska krajina EÚ – Bosna a Hercegovina, Kosovo

⁴ Ďalšie krajiny Európy - Andorra, Azerbajdžan, Arménsko, Bielorusko, Gruzínsko, Island, Lichtenštajnsko, Monako, Moldavsko, Nórsko, Rusko, San Marino, Švajčiarsko, Ukrajina a Vatikán

by ani k podpísaniu zmlúv o pristúpení, čo by malo za následok neplatnosť takejto zmluvy čím by de facto členstvo v Európskej únii nevzniklo.

b) Kandidujúci štát musí rešpektovať hodnoty, na ktorých je Európska únia založená

Ďalším no nie menej významným predpokladom pre pristúpenie štátu do Európskej únie je uznávanie hodnôt Európskej únie a zaviazanie sa k ich podpore prostredníctvom rešpektovania týchto hodnôt a ich aktívneho presadzovania. Ide o hodnoty, ktoré tvoria základ Európskej únie a v zmysle čl. 2 ZEÚ sa medzi tieto hodnoty radí úcta k ľudskej dôstojnosti, sloboda, demokracia, rovnosť, právny štát a dodržiavanie ľudských práv vrátane práv príslušníkov národnostných menšín. Okrem týchto hodnôt definuje čl. 2 ZEÚ aj novo stanovené hodnoty spoločnosti a to založenie spoločnosti členských štátov na pluralizme, neprípustnosti diskriminácie, tolerancii, spravodlivosti, solidarite a rovnosti žien a mužov.

Okrem týchto dvoch predpokladov, ktoré sa vzťahujú už priamo k podaniu žiadosti o vstup do Európskej únie (potenciálny člen musí byť európsky štát a zaväzuje sa k rešpektovaniu hodnôt Európskej únie), musí krajina spĺňať celý rad predpokladov inej povahy. Jedná sa o tzv. implicitné predpoklady, ktoré nie všetky sú zakotvené v texte primárneho práva. Po prvý krát boli tieto predpoklady aplikované pri rozširovaní sa Európskej únie o štáty strednej a východnej Európy. Jednalo sa o predpoklady uznávané už pred nadobudnutím platnosti Zmluvy o európskej únii a Amsterdamskej zmluvy v tzv. Kodanských kritériách, ktoré boli sformulované v záveroch Európskej rady v roku 1993, dotýkajúc sa:

- Politických kritérií, t. j. existencie stabilnej inštitucionálnej základne garantujúcej demokraciu, právny štát, ochranu ľudských práv a slobôd, rešpektovanie menšín a ich ochranu;
- Ekonomických kritérií, t. j. existencie fungujúceho trhového hospodárstva, schopnosti čeliť konkurenčnému tlaku vo vnútri Európskej únie;
- A ostatných kritérií, t. j. schopnosti zabezpečiť plnenie povinností vyplývajúcich z pristúpenia a predovšetkým zo zapojenia sa do plnenia cieľov hospodárskej a menovej únie. (Jánošíková, 2013, str. 34)

Ak by sme to mali zjednodušene zhrnúť, o členstvo v Európskej únii je oprávnený požiadať len ten štát, ktorého aspoň časť územia pripadá svetadielu Európa, zaviazá sa k podpore a dodržiavaniu hodnôt Európskej únie, a ktorý spĺňa Kodanské kritéria.

2 Vznik členstva v Európskej únii

Procedúra vzniku členstva v Európskej únii predstavuje zdĺhavý proces. Rokovaniam, ktoré vedú k vzniku členstva v Európskej únii, predchádza prejav politickej vôle krajiny usilujúcej sa o získanie statusu členskej krajiny. Je to dôležitý signál pre členské štáty. Spravidla predchádza takému prejavu zásadná politicko-spoločenská zmena, zmena priorit krajiny v zahraničnej politike smerom k európskym záležitostiam, alebo v prípade krajín tzv. východného bloku to bol záujem o čo najrýchlejšie prekonanie civilizračného zaostávania za vyspelými štátmi západnej Európy, predovšetkým v oblasti ľudských práv a slobôd.

Samotné rokovanie o členstve a o prijatí nového členského štátu do Európskej únie prebieha v niekoľkých fázach. Pomyselný, „klúč“ k odomknutiu rokovacieho procesu o vstupe do Európskej únie predstavujú tzv. asociačné dohody, uzatvárané v zmysle čl. 217 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Z dikcie tohto článku vyplýva, že Európska únia je oprávnená uzavrieť s jedným alebo viacerými tretími štátmi alebo medzinárodnými organizáciami dohody o pridružení, v rámci ktorých sa stanovujú vzájomné práva a povinnosti subjektov, spoločné postupy a osobitné postupy. Subjektmi asociačných dohôd ako zmiešaných európskych dohôd o pridružení s perspektívou pristúpenia sú na jednej strane Európska únia a jej členské štáty a na strane druhej prístupujúci štát so vznikajúcim osobitým vzťahom so zmluvnými stranami Európskej únie. Text asociačnej dohody zakotvuje ustanovenia týkajúce sa obchodnej liberalizácie a taktiež vytvára priestor pre politický dialóg. Cieľom asociačnej dohody je členstvo nečlenskej krajiny v Európskej únii a v jej texte sa Európska únia zaväzuje k poskytovaniu finančnej a technickej pomoci pri aproximácii práva Európskej únie prístupujúcej krajine. Asociačnú dohodu odsúhlasuje Európsky parlament. (Hurná, Rusiňák, 2010, str.48 – 50)

Za oficiálny začiatok rokovania sa považuje žiadosť tretej krajiny podaná Rade. Rada zaisťuje v celom rokovaní významnú pozíciu. Je orgánom, pred ktorým celý proces rokovania prebieha a ktorý informuje bez zbytočného odkladu o podaní žiadosti aj Európsky parlament a národné parlamenty členských krajín napriek tomu, že táto úloha jej primárnym právom výslovne zverená nie je. Žiadosť je doručená aj Európskej komisii, ktorá je poverená spracovaním analytického stanoviska politickej, právnej a hospodárskej situácie krajiny žiadajúcej o členstvo. Formálne však ani záporné stanovisko nie je dôvodom k tomu, aby bola žiadosť o vstup odmietnutá. Predpokladom ďalšieho postupu v procese rokovania o vstupe do Európskej únie je súhlas Európskeho parlamentu, ktorý sa udeľuje absolútnou väčšinou členov.

Prvá fáza prístupového procesu zahŕňa skríning, aproximáciu a negociačný proces. Skríning, čiže porovnanie, je úvodnou časťou rokovacieho procesu, v rámci ktorej sa porovnáva právny stav v krajine usilujúcej sa o členstvo s *acquis communautaire* (právo vtedajších Spoločenstiev a Európskej únie) a možnosť ich zlúčenia. V tejto etape rokovacieho procesu zastupuje Európsku úniu Európska komisia, pričom skríning prebieha na multilaterálnej úrovni, ale aj bilaterálnej úrovni, v ktorej sa stretávajú už len zástupcovia kandidátskej krajiny s predstaviteľmi Európskej komisie. Skríning je predpokladom vstupu do ďalšej etapy rokovacieho procesu, konkrétne je začiatkom aproximácie, čiže zblížovania. Spravidla sa zárodok aproximácie nachádzajú už v asociačnej dohode, nakoľko sa v nej prístupujúca krajina zaväzuje dosiahnuť úplnú obsahovú kompatibilitu s právom Spoločenstiev a Európskej únie a tým zabrániť ich vzájomnej kolízii. Táto etapa sa navonok prejavuje postupným preberaním *acquis communautaire* do právneho poriadku krajiny usilujúcej sa o vstup do supranacionálnej organizácie. Najnáročnejšiu etapu procedúry vzniku členstva predstavuje negociačný proces. Táto fáza rokovacieho procesu nie je upravená primárnym právom, ale realizuje sa v rámci ustálených procedurálnych pravidiel, výsledkom ktorých je vytýčenie podmienok vstupu krajiny do Európskej únie vymedzením tzv. prechodných období. Spravidla prebiehajú negociačné rokovania vo forme konferencií, v rámci ktorých, je na návrh Európskej komisie, vypracovaný harmonogram jednotlivých negociačných kapitol, ich postupného otvárania a zatvárania ako predmetu konferencie. Zmysel týchto konferencií spočíva v tom, že sa na nich prejednáva súlad právneho poriadku kandidátskej krajiny s *acquis communautaire* a vytvárajú sa negociačné pozície za každú kapitolu

(tematický okruh *acquis communautaire*), ktorá je následne prostredníctvom inštitútu hlavného vyjednávača odovzdaná zástupcovi predsedajúcej krajiny Európskej únie a Európskej komisii. Negociačná pozícia vymedzuje stupeň plnenia vopred stanovených podmienok v oblasti harmonizácie právnych predpisov, vytýčenie časového harmonogramu, počas ktorého je potrebné prijať určité nevyhnutné legislatívne akty, prípadne aj žiadosť o udelenie prechodných období alebo výnimiek⁵ v danej oblasti. Rokovaní prebiehajúcich v tejto fáze prístupového procesu sa zúčastňujú takmer všetky orgány výkonnej moci na centrálnej úrovni a vopred vymedzené výbory parlamentov kandidátskych štátov, zároveň v mene Európskej únie sa ich zúčastňujú predstavitelia Európskej komisie a Rady. Toto obdobie je pre proces vzniku členstva v Európskej únii veľmi dôležité, pretože sa tu prijímajú zásadné dokumenty strategického charakteru. Na strane Európskej únie je to napríklad tzv. Biela kniha – Program asociovaných krajín na integráciu do vnútorného trhu, správy hodnotiaceho charakteru, ktoré pojednávajú o stave pripravenosti krajiny na členstvo v Európskej únii a pod. Na strane kandidátskej krajiny sa prijímajú dokumenty stanovujúce pozíciu krajiny vo vzťahu k členstvu ako napríklad všeobecná pozícia kandidátskej krajiny k rokovaniam o vstupe do Európskej únie, negociačné pozície k jednotlivým kapitólám, národný program na prijatie *acquis communautaire*, zmeny ústavných zákonov súvisiacich s prijatím prístupovej zmluvy a iné. (Hurná, Rusiňák, 2010, str. 51 – 52)

Výsledkom pomerne náročného a zdĺhavého negociačného procesu je vytvorenie Zmluvy o prístupí k zakladajúcim zmluvám, tzv. prístupovej zmluvy, ktorá zohľadňuje kritéria pre prístupenie vypracované Európskou radou. Zmluva spravidla výslovne stanovuje deň vzniku členstva v Európskej únii a z obsahové hľadiska je jej súčasťou aj Akt upravujúci podmienky prístupenia krajiny k Európskej únii, ktorý upravuje povinnosť plnenia záväzkov prístupujúcej krajiny smerom dovnútra aj navonok Európskej únie a taktiež obsahuje aj úpravu zmien európskeho primárneho práva, sekundárneho práva a *acquis communautaire*. Prístupová zmluva má charakter medzinárodnej zmluvy a vo vzťahu k zásadám európskeho práva disponuje podriadenou pozíciou, pričom jej samotné zjednanie a vykonanie je už súčasťou druhej fázy rokovania o členstve v Európskej únii. (Syllová a kol. 2011, str. 184 – 185)

Finálnou fázou vzniku členstva v Európskej únii je ratifikácia prístupovej zmluvy. V zmysle čl. 49 ZEÚ prebieha ratifikácia všetkými zmluvnými štátmi Európskej únie v súlade s ich ústavnými predpismi. Toto ustanovenie zdôrazňuje silu jednotlivých členských krajín, keď narozdiel od samotnej žiadosti o vstup do Európskej únie, na súhlas ktorej sa vyžaduje jednomyselnosť Rady po konzultácii s Európskou komisiou a Európskym parlamentom, sa vyžaduje aby s prístupovou zmluvou súhlasil nie administratívny aparát Európskej únie, ale jej členské štáty. Zmluva vstupuje do platnosti len v tom prípade, pokiaľ ju ratifikovali všetky členské štáty a prístupujúca krajina. Následkom úspešne ukončeného ratifikačného procesu je vznik členstva prístupujúcej krajiny v Európskej únii, ktorá získava status „členská krajina“ a zároveň sa stáva zmluvnou stranou tých zmlúv, ktoré definujú základ Európskej únie v znení neskorších revízií a doplnkov.

Doteraz bolo prijatých sedem prístupových zmlúv – 1973 Veľká Británia, Dánsko a Írsko, 1981 Grécko, 1986 Portugalsko a Španielsko, 1995 Rakúsko, Fínsko, Švédsko, 2004 tzv. veľké rozšírenie o Cyprus, Česko, Estónsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Poľsko, Slovensko a Slovinsko, 2007 Bulharsko a Rumunsko a 2013 Chorvátsko.

⁵ Výnimkou je trvalé neuplatňovanie *acquis communautaire* v kandidátskej krajine.

3 Prístupový proces Slovenskej republiky do Európskej únie

Vstup do Spoločenstiev a neskôr Európskej únie po 1989 sa pre Slovenskú republiku a ostatné krajiny tzv. východného bloku javil ako možnosť čo najrýchlejšie naštartovať proces dobehnutia vyspelých západných krajín. Zároveň mal vstup do tohto už „rozbehnutého vlaku“ predstavovať možnosť získania výhodnejšej pozície v svetovej ekonomike a zaistenia politickej a bezpečnostnej stability.

Záujem Slovenskej republiky o pridruženie sa k vtedajšiemu Spoločenstvu siaha až do 90.-tych rokov dvadsiateho storočia, kedy sa o členstvo pokúšala už ako súčasť Českej a Slovenskej federatívnej republiky (ďalej len „ČSFR“). Prelomový bol rok 1991, kedy ČSFR podpísalo asociačnú dohodu, tzv. Európsku dohodu o pridružení ČSFR k Európskemu spoločenstvu. Historický vývoj v podobe rozpadu ČSFR však prístupový proces do Európskej únie poznačil negatívne a k ratifikácii asociačnej dohody nedošlo.

Slovenská republika, už ako samostatná krajina, zo svojej vízie členského štátu Európskej únie neupustila. Náročný proces začlenenia Slovenskej republiky do Európskej únie (ďalej, EÚ) a jeho najdôležitejšie medzníky zachytáva nasledujúci obrázok (obrázok 2).

Obrázok 2: Míľniky Slovenskej republiky na ceste k členstvu v Európskej únii

Zdroj: vlastné spracovanie

Ako to vyplýva z obrázka 2 Slovenská republika sa už v roku 1993 opätovne pokúsila o vstup do tzv. západnej štruktúry. Asociačná dohoda, Európska dohoda o pridružení, bola podpísaná Európskymi spoločenstvami a ich členskými krajinami na jednej strane a Slovenskou republikou na strane druhej 4. októbra 1993 v Luxemburgu. V Slovenskej republike bola publikovaná oznámením Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 158/1997 v Zbierke zákonov. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila svoj súhlas s dohodou uznesením č. 352 z 15. decembra 1993 a prezident ju ratifikoval 19. júla 1994. V zmysle čl. 123 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky nadobudla platnosť 1. februára 1995, kedy už bola ratifikovaná aj Európskym parlamentom a všetkými členskými krajinami

Európskej únie, v zmysle ustanovení čl. 310 Zmluvy o Európskom spoločenstve (v súčasnosti čl. 217 Zmluvy o fungovaní Európskej únie). Európska dohoda o pridružení bola podpísaná na dobu neurčitú, pričom prechodné obdobie bolo stanovené v rozmedzí maximálne desať rokov. Aby bol zabezpečený dozor nad vykonávaním dohody boli zriadené tzv. orgány dozoru – Asociačná rada, Asociačný výbor a asociačné podvýbory a Asociačný parlamentný výbor. Slovenská republika sa v dohode okrem iného zaviazala aj k zblíženiu právneho poriadku Slovenskej republiky s právom Spoločenstiev a Európskej únie, čím de facto začal proces aproximácie práva. V tomto období bola vydaná Biela kniha – prípravy asociovaných krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu Európskej únie. O rok neskôr, v roku 1996, prijala Slovenská republika Stratégiu postupu Slovenskej republiky pri implementácii práva Európskej únie v prioritných oblastiach a neskôr aj Národný program prispôsobovania právneho poriadku Slovenskej republiky právu Únie v oblastiach vnútorného trhu. (Hurná, Rusiňák, 2010, str. 58)

Rok 1995 bol pre členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii prelomový. V súlade s čl. 49 ZEÚ Slovenská republika, ako štvrtý štát zo strednej a východnej Európy, podala oficiálnu žiadosť o vstup do Európskej únie, konkrétne 27. júna 1995, na zasadnutí Európskej rady v Cannes. Žiadosť odovzdal vtedajší predseda vlády Vladimír Mečiar do rúk francúzskeho prezidenta Jacquesa Chiraca. Žiadosť dopĺňalo Memorandum vlády Slovenskej republiky, ktorého strategický cieľ pre Slovensko bol jednoznačný – stať sa plnohodnotným členom Európskej únie v období okolo roku 2000. (Vstup Slovenska do EÚ, 2015)

V Madride v roku 1995 požiadala Európska rada Európsku komisiu o vypracovanie posudku k žiadosti Slovenskej republiky o členstvo v Európskej únii. Primárny cieľ posudku spočíval v posúdení pripravenosti Slovenskej republiky na vstup prostredníctvom identifikácie kodanských kritérií, ktoré je potrebné pri vstupe do Európskej únie spĺňať. Tieto kritéria boli neskôr rozšírené a taktiež sa zdôraznila potreba vytvoriť zo strany kandidátskych krajín nevyhnutné administratívne kapacity na implementáciu *acquis communautaire*. O vstup do Európskej únie sa Slovenská republika uchádzala spolu s ďalšími deviatimi európskymi krajinami. Avšak závery posudkov Európskej komisie konštatovali, že Slovenská republika z dôvodu nesplnenia politických kritérií a nedostatočného rešpektovania ľudských práv a demokracie, nespĺňa kritéria stanovené Európskou radou v Kodani uspokojivo. Na základe tohto posudku v roku 1997 Európska rada schválila koncepciu rozšírenia Európskej únie a neodporučila otvoriť prístupové rokovania aj so Slovenskou republikou. Slovenská republika obdobe ako aj Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Rumunsko bola zaradená do druhej skupiny krajín, s ktorými sa viedli len vstupné rozhovory, no nie rokovania o vstupe do Európskej únie. (Hurná, Rusiňák, 2010, str. 59)

Kandidátskym krajinám zaradeným do druhej skupiny krajín bolo zo strany Európskej rady v Luxemburgu navrhnuté tzv. Partnerstvo pre vstup, program posilnenia predvstupovej spolupráce. Tento dokument sa zostavoval osobitne pre každú z problémových kandidátskych krajín a jeho úlohou bolo v jednotlivých krajinách posilňovať tie oblasti, v ktorých kandidátska krajina zaostávala za kodanskými kritériami.

Dňa 30. marca 1998 predložila Slovenská republika Európskej komisii prvý Národný program pre prijatie *acquis communautaire* a v Slovenskej republike začal skríningový proces.

Samotný vstup Slovenskej republiky do Európskej únie sa stal realizovateľnejším až po voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 1998. Jeseň tohto roku totiž

priniesla na slovenskú politickú scénu nový vánok a zo strany Európskej únie bol výsledok parlamentných volieb považovaný za pozitívny krok Slovenskej republiky smerom k integrácii do Európskej únie. Pri príležitosti prvej oficiálnej návštevy nového predsedu vlády v Bruseli sa Mikuláš Dzurinda, vtedajší predseda vlády Slovenskej republiky, a Hans van den Broek spoločne dohodli na vytvorení tzv. Pracovnej skupiny na vysokej úrovni Európska komisia – Slovensko. Jej hlavným zámerom bola pomoc Slovenskej republike v procese príprav na členstvo v Európskej únii, pričom záverečné hodnotenie práce Pracovnej skupiny v roku 1999 zdôraznilo politické zmeny na Slovensku.

Prvá pravidelná správa o pripravenosti Slovenskej republiky na vstup do Európskej únie, vypracovaná Európskou komisiou na žiadosť Európskeho parlamentu, nebola pre Slovenskú republiku priaznivá. V máji 1999 odovzdala vláda Slovenskej republiky upravený Národný program pre prijatie *acquis communautaire* a v poradí v druhej pravidelnej správe pripravenosti Slovenskej republiky na vstup do Európskej únie Európska komisia odporučila začať rokovania o vstupe do Európskej únie so Slovenskou republikou, Litvou, Lotyšskom, Maltou a podmienne aj s Bulharskom a Rumunskom.

Oficiálne bola Slovenská republika prizvaná k rokovaniam o vstupe do Európskej únie na summite v Helsinkách v roku 1999, kde Európska rada na základe tzv. hodnotiacej správy konštatovala, že Slovenská republika plní kodanské kritéria. Následná konferencia so štátmi tzv. helsinskej skupiny (došlo k zrušeniu delenia krajín do dvoch skupín, s tým, že s krajinami sa malo rokovať samostatne), kde patrilo aj Slovensko, priniesla pre Slovenskú republiku v roku 2000 konštatovanie zo strany Európskej únie, že trhovú ekonomiku Slovenskej republiky možno považovať za fungujúcu s predpokladom čeliť konkurencii a trhovým silám v Európskej únii a tak sa 15. februára 2000 otvorili prístupové rokovania Európskej únie so Slovenskou republikou, Litvou, Lotyšskom, Maltou, Bulharskom a Rumunskom vo formáte tzv. Prístupovej konferencie. (Slovensko a Európska únia, 2010)

Po tejto fáze nasledovala fáza negociácie, ktorá sa v súvislosti so Slovenskou republikou realizovala od marca 2000 prostredníctvom konferencie o pristúpení prebiehajúcej na troch úrovniach – ministerskej, úrovni zástupcov a úrovni expertov. Rozhovory s Európskou úniou sa týkali 31 negociačných kapitol. Jednotlivé oblasti zahŕňali colnú úniu, poľnohospodárstvo, rybné hospodárstvo, voľný pohyb tovaru a iné. Počas portugalského predsedníctva sa v rámci negociačného procesu konali dve stretnutia. Za hlavného vyjednávateľa o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie bol poverený vtedajší štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí Ján Figel'. Slovenská republika si stanovila referenčný dátum na prijatie a implementáciu *acquis communautaire* k dátumu 1. január 2004, ktorý bol zároveň považovaný za referenčný dátum vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie.

Po 34 mesiacoch ukončila Slovenská republika prístupové rokovania. Konkrétne na zasadnutí Európskej rady v Kodani v dňoch 12. – 13. decembra 2002. Európska komisia dňa 19. marca 2003 odporučila Slovenskú republiku na vstup do Európskej únie a podporu jej vyjadril aj Európsky parlament, keď 9. apríla 2003 hlasovalo za vstup Slovenskej republiky 521 poslancov, 21 bolo proti a 25 poslanci sa zdržali. (Hurná, Rusiňák, 2010, str. 63)

Prístupové rokovania boli ukončené podpísaním Zmluvy o pridružení desiatich asociovaných krajín vrátane Slovenskej republiky do Európskej únie dňa 16. apríla 2003 v Até-

nach. V Slovenskej republike sa v dňoch 16. – 17. mája 2003 konalo referendum o vstupe vypísané Rudolfom Schusterom, prezidentom Slovenskej republiky. V referende bola položená len jedna otázka s textom: „Súhlasíte s tým, aby sa Slovenská republika stala členským štátom Európskej únie?“. Slovenskí občania sa na historicky prvom úspešnom referende zúčastnili v počte 2 176 990 (52,15 %), teda potrebná nadpolovičná väčšina všetkých oprávnených voličov bola dosiahnutá. Za vstup Slovenskej republiky do Európskej únie sa vyslovilo 92,46 % a proti bolo 6,20% zúčastnených. (Figeľ, Adamiš, 2003, str. 109)

Národná rada Slovenskej republiky v súlade s čl. 7 ods. 4 a čl. 86 písm. d) Ústavy Slovenskej republiky vyslovila 1. júla 2003 uznesením č. 365 súhlas so Zmluvou o pristúpení k Európskej únii a túto zmluvu posúdila ako medzinárodnú v zmysle čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá ma prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Dňa 26. augusta 2003 ratifikoval zmluvu aj prezident Slovenskej republiky. Platnosť zmluva nadobudla 1. mája 2004, v súlade s jej čl. 2 ods. 2. V Zbierke zákonov vyšla pod oznámením Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky 14. apríla 2004 v čiastke 85 pod číslom 185 (2004). (Hurná, Rusiňák, 2010, str. 66 – 67)

Deň 1. máj 2004 sa v histórii Európskej únie spája s tzv. veľkým rozšírením, kedy sa Slovenská republika spoločne s Cyprom, Českou republikou, Estónskom, Litvou, Lotyšskom, Maďarskom, Maltou, Poľskom a Slovinskom oficiálne stali členskými štátmi Európskej únie. Tento dátum je významný nielen z pohľadu Slovenskej republiky, ale tiež z pohľadu Európskej únie. Kým do tohto obdobia vstupovali krajiny do Európskej únie v menšom počte, od 1. mája 2004 sa počet členov zvýšil z pôvodných 15 na 25 členov. Na mieste preto boli otázky, či bude ešte Európska únia schopná zabezpečiť úspech rozšírenia, či nedôjde k strate národnej identity členských krajín, či dokážu krajiny spoločne prijímať rozhodnutia a využívať tak výdobytky integrácie vo svoj prospech a tiež aký dopad prinesie takéto rozšírenie vo vzťahu k občanom Európskej únie. V tomto období bolo spracovaných mnoho štúdií o dopadoch rozšírenia Európskej únie väčšinou z pohľadu jednotlivých krajín. Ak by sme sa však zamerali na dopady z pozície Európskej únie ako celku, je potrebné vnímať proces rozšírenia ako vhodný prostriedok pre zaisťovanie mieru a stability v Európe a pre krajiny strednej a východnej Európy ako možnosť návratu k pluralitnej demokracii a trhovému hospodárstvu. To zároveň vyžaduje jasnosť a zrozumiteľnosť dokumentov (táto požiadavka mala byť naplnená prostredníctvom Ústavnej zmluvy Európskej únie, ktorá napokon nebola ratifikovaná), rešpektovanie inštitucionálnej rovnováhy a zdokonalenie systému implementácie právnych predpisov a politiky. Veľké rozšírenie Európskej únie je taktiež nutné vnímať ako rozšírenie trhov, ktoré sa prejaví v raste prosperity starých a nových členských krajín a ako posilnenie schopnosti riešiť problémy v oblasti životného prostredia či bezpečnosti Európskej únie. Wim Kok v štúdiu, ktorú spracoval na základe vyzvania predsedom Európskej komisie, hľadal aj odpoveď na otázku: „Aké by boli náklady nerozšírenia Európskej únie?“. Podľa jeho zistení by nerozšírenie alebo omeškanie rozšírenia boli pre Európsku úniu politickým zlyhaním, ktoré by sa spájalo s dodatočnými nákladmi ako pre Európsku úniu tak aj pre členské štáty. Nepriaznivo by ovplyvnilo ekonomický vývoj krajín, kandidátske krajiny by neboli motivované k reformám, mohlo by spôsobiť politickú nestabilitu s potenciálnym dopadom na krajiny Európy a pocit dezilúzie a beznádeje kandidátskych krajín by posilnil euroskepticizmus aj v neeurópskych krajinách. (The Kok report, 2003, str. 15 – 21)

4 *Využitie informačno-komunikačných technológií na pôde Európskej únie*

Európska únia svojou činnosťou ovplyvňuje viac ako 500 miliónov ľudí v 28 členských krajinách. Nato aby bola schopná vykonávať všetky úlohy a dokázala zlepšovať služby, ktoré poskytuje verejnosti, nevyhnutne využíva aj informačno-komunikačné technológie. V rámci svojej činnosti vytvára akýsi „virtuálny svet“, ktorý jej napomáha poskytovať svoje služby, riešiť požiadavky a zároveň aj ponúkať možnosti riešenia problémov či plnenia povinností verejnosti za pomoci internetu a ďalších moderných komunikačných prostriedkov. Podstatou tohto prístupu je online prístupný obsah a rozsah aktuálnych a správnych informácií v elektronickej forme. Takýto spôsob poskytovania služieb umožňuje voľný prístup verejnosti k informáciám poskytovanými Európskou úniou a jej inštitúciami a tiež vytvára príležitosti pre aktívne si vyžiadanie služby alebo informácie.

Európska únia má zriadenú svoju oficiálnu webovú lokalitu, na ktorej vo všetkých 24 úradných jazykoch poskytuje základné informácie o Európskej únii. Takáto forma získavania informácií prináša výhody nielen pre verejnosť, ale aj pre Európsku úniu samotnú. Umožňuje rýchly a nepretržitý prístup k najaktuálnejším informáciám, zvyšuje mieru transparentnosti a napomáha k znižovaniu nákladov na chod celého aparátu Európskej únie. Okrem lokality, na ktorej poskytuje svoje základné informácie, má svoju oficiálnu doménu zriadená každá z inštitúcií Európskej únie, ktorá okrem informácií o svojej činnosti, poslaní, štruktúre a fungovaní umožňuje aj nadviazanie interaktívneho spojenia pri získavaní špecifických informácií a riešení problémov, ako to je napríklad pri využívaní inštitútu Európskeho ombudsmana.

Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie je medziinštitucionálny úrad, ktorý bol zriadený za účelom zabezpečenie vydávania publikácií Európskej únie a jej inštitúcií. Jeho primárnymi činnosťami sú produkcia a šírenie legislatívnych a všeobecných publikácií v rôznych printových a elektronických formátoch, správa webových sídel, ktoré poskytujú verejnosti, vládam členských aj nečlenských krajín digitálny prístup k oficiálnym informáciám a údajom Európskej únie. Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie spravuje napríklad domény EUR-lex, ktorý sprístupňuje právne akty Európskej únie, ďalšie verejne prístupné dokumenty Európskej únie a autentickú elektronickú verziu Úradného vestníka Európskej únie vo všetkých úradných jazykoch, EU Bookshop, ktorý poskytuje všetky publikácie Európskej únie online, EU Open Data Portal, ktorý je jednotným prístupovým miestom k údajom z inštitúcií a iných orgánov Európskej únie, TED online verzia „Dodatku k Úradnému vestníku EÚ“ venovaná európskemu verejnému obstarávaniu, ktorá poskytuje bezplatný prístup k obchodným príležitostiam v štátoch Európskej únie, Európskeho hospodárskeho priestoru a iných krajín, EU Whoiswho, ktorý predstavuje elektronický adresár manažérov a útvarov inštitúcií, orgánov a agentúr Európskej únie. Prístup k právnym predpisom všetkých členských štátov zastrešuje od roku 2006 portál N-lex.

Nakoľko je Európska únia dynamickým spoločenstvom každá zmena, ktorou prechádza v rámci svojho vývoja, je online prístupná a zriaďuje sa preň samostatná kategória. Na tieto účely je v Slovenskej republike zriadené Európske dokumentačné centrum s voľne dostupnými aktuálnymi informačnými dokumentmi o Európskej únii, jej inštitúciách a legislatíve. Sprostredkúva tiež kontakt s odborníkmi pri vysvetľovaní špecifických otázok

a umožňuje sledovanie tlačových konferencií k aktuálnym témam a prenosov zo zasadaní Európskeho parlamentu.

Záver

Členstvo v Európskej únii nie je samozrejmosťou. Na úplnom začiatku stojí splnenie dvoch základných predpokladov, na ktoré sa „nabáľujú“ ešte ďalšie podmienky tzv. kodanské kritéria. No ani splnenie týchto kritérií neposkytuje krajine záruku, že bude členským štátom Európskej únie. Celý proces vzniku členstva prebieha v samostatných procedurálnych formách počnúc podpísaním asociačnej dohody, cez oficiálne podanie žiadosti, skrining, negociácie až po podpísanie zmluvy o pristúpení. Slovenskej republiky trvalo viac než 10 rokov, kým sa z nej stala členská krajiny Európskej únie, pričom samotný proces neprebíhal úplne bez komplikácií. Minulého roku sme oslávili prvé okrúhle výročie členstva, no pocit európskej identity našich občanov má i naďalej skôr zanedbateľnú váhu.

Literatúra

- [1] Conditions for membership, 2015. [online]. [cit. 2015.05.23]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/index_en.htm
- [2] Enlarging the European Union, Achievements and Challenges. 2003. [online]. [cit. 2015.05.10]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_kok_en.pdf
- [3] FIGEL, J., ADAMIŠ, J. *Slovensko na ceste do Európskej únie*. Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku. Centrum pre európsku politiku, 2003, ISBN 80-968148-4-2.
- [4] HRIVÍK, P. *História o štruktúra európskej integrácie*. Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Katedra politológie, 2013, ISBN 978-80-8075-622-2.
- [5] HURNÁ, L., RUSIŇÁK, P., *Právo európskej únie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2010, ISBN 978-80-225-3048-4.
- [6] JÁNOŠÍKOVÁ, M. *Repetitórium práva Európskej únie*. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-89635-04-7.
- [7] Joining the EU, 2015. [online]. [cit. 2015.05.2]. Dostupné na: <http://www.slovak-republic.org/eu/>
- [8] KALESNÁ, K., HRUŠKOVIČ, I., ĎURIŠ, M. *Európske právo*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2011, ISBN 978-80-7160-326-9
- [9] KLUČKA, J., MAZÁK, J. *Základy európskeho práva*. Bratislava: Iura Edition, 2004, ISBN 80-80-780-05-6.
- [10] Member states of the EU, 2015. [online]. [cit. 2015.05.05]. Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/countries/index_en.htm
- [11] RUSIŇÁK, P. *Právo Európskej únie – Úvod do štúdia*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2006, ISBN 80-225-2244-9.

- [12] SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou)*. Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum, 2012, ISBN 978-80-89458-01-1.
- [13] Slovensko a Európska únia, 2010. [online]. [cit. 2015.05.03]. Dostupné na: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/slovensko-a-europska-unia
- [14] SYLLOVÁ, J. a kol. *Lisabonská smlouva – komentár*. Praha: C H Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-339-4.
- [15] The Kok report, 2003. [online]. [cit. 2015.05.10]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/kok_pr_en.pdf
- [16] TICHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. Praha: C H Beck, 1999, ISBN 80-7179-113-X.
- [17] Vstup Slovenska do EÚ, 2015. [online]. [cit. 2015.05.03]. Dostupné na: <http://europskaunia.sulik.sk/slovensko-eu/vstup-slovenska-do-eu>

Adresa autora

PhDr. Anna Sčensná
Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy
Popradská 66, 041 32 Košice
anna.scensna@gmail.com